

WARUNKI PODEJMOWANIA DZIAŁALNOŚCI ROLNICZEJ PRZEZ MŁODYCH ROLNIKÓW W KRAJACH GRUPY WYSZEHRADZKIEJ

Mirosława Braja

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie

Streszczenie. Rolnictwo w krajach tworzących Grupę Wyszehradzką jest bardzo zróżnicowane. W momencie akcesji do Unii Europejskiej w 2004 r. Czechy, Polska, Słowacja i Węgry stały się beneficjentami instrumentów wspólnej polityki rolnej (WPR). W ramach przyznanych środków w krajach tych wdraża się programy operacyjne, których podstawowym celem jest poprawa konkurencyjności rolnictwa i wsparcie rozwoju obszarów wiejskich. Kraje członkowskie zachowały pewną dowolność w doborze instrumentów w perspektywie finansowej 2007–2013, stąd też zastosowane regulacje różnią się w poszczególnych państwach. Celem artykułu jest porównanie warunków podejmowania działalności rolniczej oraz zasad ubiegania się o wsparcie przez osoby rozpoczynające samodzielne prowadzenie gospodarstwa rolnego w ramach programów współfinansowanych z budżetu Unii Europejskiej w krajach Grupy Wyszehradzkiej.

Słowa kluczowe: młody rolnik, kraje Grupy Wyszehradzkiej, wspólna polityka rolna, podejmowanie działalności rolniczej

WSTĘP

O problemie odpływu siły roboczej z sektora rolnego pisał już w latach 60. XX wieku John W. Mellor [1966]. W swojej pracy stwierdził on między innymi, że odpływ pracowników z rolnictwa w pierwszej kolejności będzie dotyczył ludzi młodych, którzy są znacznie bardziej mobilni niż osoby starsze. Jako jeden z powodów takiego stanu rzeczy podawał między innymi fakt, że zarobki w sektorze rolnym są mniej atrakcyjne niż poza nim. Podkreślał tu jednocześnie dużą rolę edukacji formalnej, szczególnie na jej wyższych poziomach, jako czynnika, który w znaczącym stopniu przyspiesza proces migracji młodzieży z rolnictwa.

Adres do korespondencji – Corresponding author: Mirosława Braja, Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego, Wydział Nauk Ekonomicznych, Katedra Polityki Agrarnej i Marketingu, ul. Nowoursynowska 166, 02-787 Warszawa, miroslaw_braja@sggw.pl

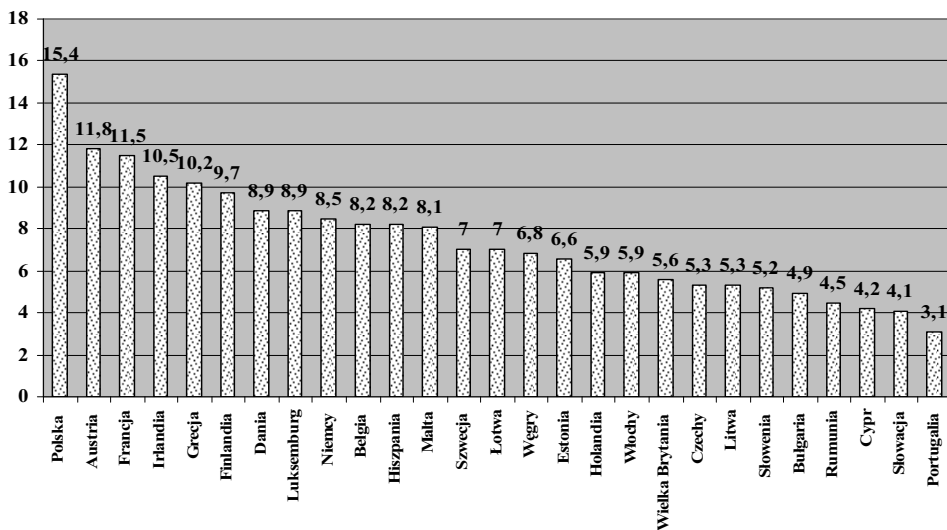
W 1957 r., sześć krajów europejskich podjęło decyzję o utworzeniu Europejskiej Wspólnoty Gospodarczej (EWG), jednocześnie zobowiązując się między innymi do prowadzenia wspólnej polityki w zakresie rolnictwa, mającej za zadanie zintegrować i ujedynolicić działania stosowane w poszczególnych krajach członkowskich [Spsychalski 2008].

Państwa Grupy Wyszehradzkiej, tj. Polska, Czechy, Słowacja i Węgry, wstąpiły do Unii Europejskiej w 2004 r. Dzięki temu sektor rolny w tych krajach stał się podmiotem wspólnej polityki rolnej, korzystającym z szerokiego wachlarza jej instrumentów, wśród których znalazło się między innymi wsparcie dla młodych rolników w postaci jednorazowej premii. Uzyskane w ten sposób nowe źródła wsparcia finansowego dla rolników i obszarów wiejskich dają tym samym niepowtarzalną szansę na przyspieszenie zachodzących w rolnictwie tych krajów przemian społeczno-ekonomicznych [Baranyai 2008].

Pomimo historii i bliskości położenia geograficznego, rolnictwo w krajach Grupy Wyszehradzkiej jest niezwykle zróżnicowane. Odmienne są również warunki podejmowania działalności rolniczej przez osoby młode.

ROLNICTWO I OBSZARY WIEJSKIE W UNII EUROPEJSKIEJ I W KRAJACH GRUPY WYSZEHRADZKIEJ

Według danych Komisji Europejskiej, obszary wiejskie w 2005 r. zajmowały około 90% terytorium Unii Europejskiej, a zamieszkiwało je 54% ludności UE-27. Jednocześnie na obszarach wiejskich wytwarzane było 42% wartości PKB UE-27 i znajdowało się tam 53% miejsc pracy [Rural Development... 2008].



Rys. 1. Udział osób poniżej 35 roku życia w grupie zatrudnionych w rolnictwie UE-27 w 2005 roku (w %)

Fig. 1. People aged under 35 in the group of employed in agriculture EU-27 in 2005 (in %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Source: Author's calculation based on Eurostat data.

W sektorze rolnym (wraz z łowiectwem i leśnictwem) było w 2005 r. 6,3% miejsc pracy w całej UE-27, przy czym wskaźnik ten wahał się od 1% (w Wielkiej Brytanii) do 33% (w Rumunii). Jednocześnie zaledwie 8,3% ogółu osób zatrudnionych w rolnictwie krajów UE-27 nie przekraczało 35. roku życia. Udział osób zatrudnionych w rolnictwie w wieku poniżej 35 roku życia w poszczególnych krajach Unii Europejskiej w 2005 roku przedstawiono na rysunku 1.

Największy udział osób poniżej 35. roku życia spośród krajów członkowskich UE odnotowano w Polsce – aż 15,4%, co stawia nasz kraj pod tym względem w europejskiej czołówce, przed takimi państwami, jak Austria, Francja i Irlandia. W tych porównaniach kolejne kraje Grupy Wyszehradzkiej znajdują się na miejscach: 15. – Węgry (z udziałem 6,8% osób poniżej 35. roku życia), 20. – Czechy (5,3%), 26. – Słowacja (4,1% – wyprzedza tylko Portugalię z 3,1% osób poniżej 35. roku życia).

W 2007 r. średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego w Europie wynosiła 12 ha i była bardzo zróżnicowana między poszczególnymi krajami. Bardziej szczegółowe informacje dotyczące krajów Grupy Wyszehradzkiej przedstawiono w tabeli 1.

Znaczne zróżnicowanie między powierzchnią użytków rolnych w gospodarstwach występuje nie tylko w grupie krajów UE-27, ale również w obrębie znacznie mniej licznej Grupy Wyszehradzkiej. Najmniejsza przeciętna powierzchnia gospodarstwa rolniczego w Grupie notowana była w Polsce (12,3 ha). Nieco większą średnią powierzchnię gospodarstw rolniczych notowano w 2007 r. na Węgrzech.

Tabela 1. Gospodarstwa rolne w krajach Grupy Wyszehradzkiej w 2007 r.

Table 1. Farms in Visegrad Group countries in 2007

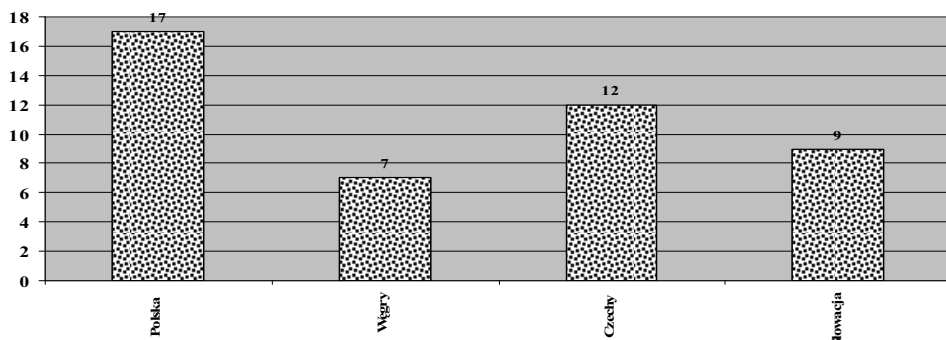
Wyszczególnienie cech	Czechy	Polska	Słowacja	Węgry
Średnia powierzchnia gospodarstwa	135 ha	12,3 ha	143 ha	29 ha
Gospodarstwa o powierzchni UR poniżej 2 ha	b.d.	b.d.	b.d.	31%
Gospodarstwa o powierzchni UR poniżej 5 ha	b.d.	35%	50%	b.d.
Gospodarstwa o powierzchni UR poniżej 20 ha	58 %	b.d.	b.d.	b.d.
Gospodarstwa o powierzchni UR powyżej 50 ha	25%	2%	b.d.	9%
Gospodarstwa o powierzchni UR powyżej 100 ha	b.d.	b.d.	16%	b.d.

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Source: Author's calculation based on Eurostat data.

Największą przeciętną powierzchnię gospodarstwa rolnego, według danych Eurostatu, notowano w 2007 r. na Słowacji (143 ha). Tam też aż 16% stanowiły gospodarstwa o powierzchni użytków rolnych powyżej 100 ha. Nieco mniejsza średnia jest w Czechach, gdzie przeciętna powierzchnia gospodarstwa wynosiła 135 ha, a co czwarte gospodarstwo miało powierzchnię przekraczającą 50 ha użytków rolnych.

Na rysunku 2 przedstawiono udział osób poniżej 35. roku życia w grupie właścicieli gospodarstw rolniczych według statystyk Eurostatu w poszczególnych krajach Grupy Wyszehradzkiej. Podobnie jak w przypadku zatrudnienia w rolnictwie (por. rys. 1), również w tej kwestii zdecydowanie największy udział osób poniżej 35. roku życia odnotowano wśród właścicieli gospodarstw rolnych w Polsce (17%). Co więcej, jest to powiązane ze stosunkowo niskim odsetkiem osób powyżej 55. roku życia w grupie rolników w naszym kraju – 23% (por. rys. 3).

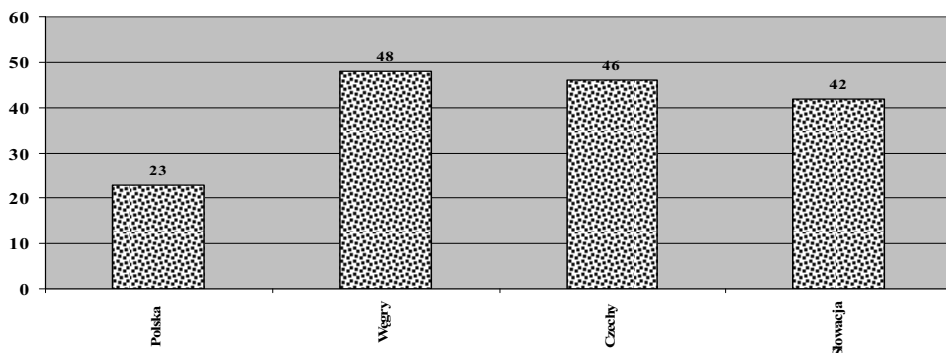


Rys 2. Udział osób poniżej 35. roku życia w grupie właścicieli gospodarstw rolnych w krajach Grupy Wyszehradzkiej w 2007 r. (w %)

Fig. 2. People aged under 35 in the group of farmers in Visegrad Group countries in 2007 (in %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Source: Author's calculation based on Eurostat data.



Rys. 3. Udział osób powyżej 55. roku życia w grupie użytkowników ziemi rolnej w krajach Grupy Wyszehradzkiej w 2007 r. (w %)

Fig. 3. People aged over 55 in the group of agricultural areas users in Visegrad Group countries in 2007 (in %)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych Eurostatu.

Source: Author's calculation based on Eurostat data.

Zdecydowanie najmniej korzystna struktura wieku użytkowników gospodarstw rolnych występowała na Węgrzech, gdzie aż 48% rolników przekroczyło 55. rok życia, a zaledwie 7% osób posiadających gospodarstwa nie przekroczyło jeszcze 35. roku życia.

PRZESŁANKI I CELE WSPIERANIA MŁODYCH ROLNIKÓW W KRAJACH UNII EUROPEJSKIEJ

Niemal od początku funkcjonowania EWG wspólna polityka rolna ulegała i ulega nadal licznym reformom i przekształceniom wynikającym z ciągłych zmian sytuacji w rolnictwie europejskim i jego otoczeniu oraz z konieczności dostosowania do nich

funkcjonujących rozwiązań. W szerokim wachlarzu instrumentów WPR w 1985 r. pojawiło się wsparcie w postaci dotacji dla osób przejmujących gospodarstwa rolne, tzw. młodych rolników.

Za młodego rolnika w ówczesnej polityce rolnej EWG uznawano osobę przejmującą po raz pierwszy gospodarstwo rolne, która nie przekroczyła 40. roku życia, pracowała głównie w rolnictwie i miała odpowiednie kwalifikacje, a przejmowane gospodarstwo zapewniało pełne zatrudnienie jednej jednostki przeliczeniowej pracy.

Pomoc taka w swojej początkowej formie ograniczała się do pokrycia kosztów przejęcia gospodarstwa (tzn. majątku trwałego, w tym ziemi) w postaci jednorazowej premii oraz preferencyjnego oprocentowania kredytu. Ponadto, młody rolnik mógł uzyskać zwiększoną o 25 punktów procentowych w stosunku do pozostałych rolników dotację inwestycyjną w ramach innego instrumentu WPR w postaci refundacji części poniesionych kosztów. Łączne wydatki związane z realizacją polityki wsparcia dla młodych rolników stanowiły około 5% wydatków Europejskiego Funduszu Orientacji i Gwarancji Rolnej – EAGGF [Sawicka 2004].

Od 1985 r. definicja młodego rolnika ewoluowała wraz ze zmianą podejścia Wspólnoty do kwestii wsparcia tej grupy producentów. W świetle art. 8 Rozporządzenia Rady 1257/99/WE z dnia 17 maja 1999 r., na potrzeby uregulowania dostępu do realizowanych działań w perspektywie finansowej 2000–2006, za młodych rolników uważano osoby, które nie ukończyły 40. roku życia, miały odpowiednie kwalifikacje zawodowe i po raz pierwszy podejmowały działalność rolniczą w gospodarstwach, którymi same kierowały. Ponadto, gospodarstwo musiało wykazać rentowność oraz spełniać minimalne standardy w zakresie środowiska, higieny i warunków życia zwierząt. W obowiązującym wraz z rozpoczęciem perspektywy finansowej 2007–2013 Rozporządzeniu Rady nr 1698/2005 z dnia 15 września 2005 r. dostęp do środków pomocowych został zawężony do osób, które przedstawią „plan biznesowy dotyczący rozwoju ich działalności rolniczej”.

Kwestia wsparcia młodych rolników, a przez to przyspieszenia odnowy pokoleń w rolnictwie europejskim ma odzwierciedlenie w przepisach prawa wspólnotowego. Silnie akcentowana jest w nich potrzeba wspierania grupy młodych producentów rolnych, którzy są postrzegani jako innowacyjni i bardziej skłonni do zmian.

W 2001 r., we wspólnej deklaracji Parlamentu Europejskiego, Europejskiego Komitetu Społeczno-Ekonomicznego i Komitetu Regionów została podkreślona potrzeba wdrażania przez europejskich rolników wytycznych dotyczących nowej polityki unijnej. Szczególną rolę w tym procesie przypisano młodym rolnikom, którzy przez inwestycje, modernizację i dywersyfikację mają pomóc europejskiemu sektorowi rolnemu stawić czoło wyzwaniom, jakie niesie globalizacja.

Podobne stanowisko wobec młodych rolników zajęła w 2006 r. Rada Europejska, akcentując w przyjętej decyzji potrzebę rozwoju umiejętności strategicznych i organizacyjnych rolników, które mają zapewnić europejskiemu rolnictwu wykorzystanie potencjału gospodarczego i szans, jakie przed nim stoją. Podejmowanie działalności rolniczej przez osoby młode ma być jednym z czynników decydujących o sukcesie tych działań.

Jakie są zatem przesłanki przemawiające za wsparciem młodych rolników? Jak wynika ze wspomnianych wcześniej dokumentów, w młodych rolnikach upatruje się czynnika wzmagającego działania innowacyjne w sektorze rolnym. Postrzegani są oni jako bardziej skłonni do realizowania inwestycji i podejmowania działalności modernizacyjnej

oraz rozwojowej w prowadzonych przez nich gospodarstwach. Ta kwestia właśnie była jedną z podstawowych przesłanek utworzenia instrumentu wsparcia dla młodych rolników w ramach WPR [Sawicka 2004].

Ponadto, nie bez znaczenia jest również kwestia wykształcenia i nabytych kwalifikacji. Jak wynika z badań prowadzonych w Polsce na początku lat 90. XX wieku przez Jaworowskiego, młodzi rolnicy byli nie tylko lepiej przygotowani merytorycznie do prowadzenia gospodarstwa rolnego, ale również prezentowali postawy prorynkowe, a przy podejmowaniu decyzji dotyczących między innymi kierunków produkcji kierowali się kryteriami optymalizacji efektu przy minimalizacji kosztów [Jaworowski 1993]. Szczególnie w warunkach globalizacji te cechy mogą stać się czynnikami decydującymi o konkurencyjności nie tylko pojedynczych gospodarstw, ale i całego sektora [Dudek 2008].

Za dalszym utrzymaniem wsparcia dla młodych rolników podejmujących działalność rolniczą przemawiają między innymi wysokie koszty ponoszone przez nich na początkowym etapie samodzielnego prowadzenia gospodarstwa rolniczego. Wiąże się to przede wszystkim z kosztami zakupu ziemi rolnej, maszyn i urządzeń, ale również z niezbędnymi inwestycjami w kapitał fizyczny i ludzki [Sawicka 2004; Przyszłość młodych... 2008].

WSPARCIE MŁODYCH ROLNIKÓW Z BUDŻETU UNII EUROPEJSKIEJ W KRAJACH GRUPY WYSZEHRADZKIEJ

Zgodnie z przyjętymi przez Komisję Europejską wytycznymi Wspólnoty w sprawie pomocy państwa w sektorze rolnym i leśnym na lata 2007–2013, celem wsparcia przyznawanego na rozpoczęcie działalności przez młodych rolników jest „stymulowanie rozwoju całego sektora oraz zapobieganie wyludnianiu się obszarów wiejskich”.

Zarówno w obecnej, jak i poprzedniej perspektywie finansowej pomoc dla młodych rolników z udziałem środków wspólnotowych przyjmuje przede wszystkim formę premii finansowej. Efektem wdrożenia takiego działania ma być poprawa sytuacji ekonomicznej gospodarstw, poprawa jakości produktów i warunków w zakresie ochrony środowiska, dobrostanu zwierząt oraz wzrost efektywności stosowanych technologii produkcyjnych [Depa 2007]. Ponadto, Unia Europejska przewiduje możliwość wprowadzenia w poszczególnych krajach członkowskich preferencji w zakresie modernizacji gospodarstw rolnych. Mimo to, nie każdy kraj Unii Europejskiej skorzystał z możliwości udzielenia wsparcia dla osób podejmujących działalność rolniczą współfinansowanego z budżetu Wspólnoty w obecnej perspektywie 2007–2013.

Krajami, w których nie występuje wsparcie z udziałem środków pochodzących z budżetu Unii Europejskiej w postaci premii dla młodych rolników są między innymi Dania, Słowacja oraz Wielka Brytania. Jeszcze mniej krajów zdecydowało się na zwiększenie wsparcia na modernizację gospodarstw rolnych dla młodych rolników [CEJA 2008]. Możliwość taką dają zapisy punktu 28. wytycznych Komisji Europejskiej.

Jak wynika z danych zestawionych w tabeli 2, w poprzedniej perspektywie finansowej w latach 2004–2006 wsparcie w postaci jednorazowej premii dla młodych rolników występowało w dwóch krajach grupy, tj. w Polsce i na Węgrzech. W Słowacji w programie rozwoju obszarów wiejskich na lata 2007–2013 nie znalazło się działanie

Tabela 2. Porównanie warunków finansowania ze środków UE podejmowania działalności rolniczej przez młodych rolników w krajach Grupy Wyszehradzkiej

Table 2. Comparison of EU financing conditions for taking up agricultural activity by young farmers in Visegrad Group countries

Cecha	Polska	Czechy	Węgry	Słowacja
1	2	3	4	5
Nazwa programu operacyjnego wdrażającego działanie	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich Republiki Czeskiej na lata 2007–2013 <i>(“Rural Development Programme of the Czech Republic for 2007–2013”)</i>	Nowy Węgierski Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013 <i>(“New Hungary Rural Development Programme 2007–2013”)</i>	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich Republiki Słowackiej 2007–2013 <i>(“Rural Development Programme of the Slovak Republic 2007–2013”)</i>
Działanie poprzedzające wsparcie w latach 2007–2013, realizowane w latach 2004–2006	Premia dla młodych rolników	<u>Brak analogicznego instrumentu</u> – realizowane działanie: Inwestycje we własność rolniczą i wsparcie młodych początkujących rolników <i>(“Investment in agriculture property and support of young beginning farmers”)</i>	Premia dla młodych rolników	Brak
Szacowana liczba beneficjentów premii dla młodego rolnika	33 600 młodych rolników	1500 młodych rolników	1500 gospodarstw młodych rolników	–
Łączna planowana kwota zrealizowanych inwestycji	315 mln euro	82 371 000 euro rocznie (576 597 tysięcy euro przez cały okres realizacji)	42 mln euro	–
Oczekiwany wzrost wartości dodanej we wspieranych gospodarstwach	119% wartości bazowej	W całej osi I – o 18 mln euro we wspieranych gospodarstwach	140 mln euro	–

Tabela 2, cd.

	1	2	3	4	5
Wydatki publiczne (w EUR)		420 000 000 euro	57 659 843 euro	32 892 658 euro	–
Udział premii dla młodych rolników w wydatkach osi I		5,84%	6,86%	b.d.	0%

Źródło: Opracowanie własne na podstawie programów rozwoju obszarów wiejskich krajów Grupy Wyszehradzkiej na lata 2007–2013.

Source: Author's elaboration based on rural areas development programs 2007–2013 of Visegrad Group countries.

w postaci jednorazowej premii dla młodych rolników, nie zastosowano tej formy wsparcia również w poprzedniej perspektywie finansowej. Jest ona zatem jedynym krajem Grupy Wyszehradzkiej i jednym z nielicznych krajów UE-27, w których ten instrument nie został wykorzystany. W Czechach w latach 2004–2006 nie stosowano bezpośrednio instrumentu w postaci bezzwrotnej premii dla młodych rolników, jednak wdrożone zostało działanie „Inwestycje we własność rolniczą i wsparcie młodych początkujących rolników”, którego niektóre elementy i cele pokrywały się z ideą tej formy pomocy dla młodych rolników.

W perspektywie finansowej 2007–2013 pomoc w postaci premii dla młodych rolników rozpoczynających samodzielne prowadzenie gospodarstwa rolnego została wprowadzona w trzech krajach Grupy Wyszehradzkiej (Polska, Czechy, Węgry). Przyjęte w poszczególnych państwach rozwiązania dotyczące kryteriów dostępu do tej formy wsparcia znacząco się różnią.

Na poziomie wspólnotowym określono górny pułap kwoty wsparcia, który zgodnie z załącznikiem do rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich nie może przekraczać równowartości 55 000 EUR. Jednym z kluczowych elementów przyznania wsparcia jest przedłożenie biznesplanu dla przejmowanego gospodarstwa. Przedłożony projekt, dla którego sporządzony jest biznesplan, może być współfinansowany tylko z jednego źródła angażującego środki pochodzące z budżetu Unii Europejskiej.

Według założeń wykonawczych, najwięcej młodych rolników spośród krajów Grupy Wyszehradzkiej uzyska wsparcie w postaci premii w Polsce – aż 33 600 osób. Nie bez znaczenia jest tu liczba gospodarstw rolnych w Polsce, która istotnie przekracza przeciętną wartość dla całej Grupy. Również w Polsce na wsparcie młodych rolników przeznaczono największą kwotę spośród wszystkich krajów Grupy: jest ona blisko 8 razy większa niż w Czechach i 13 razy większa niż na Węgrzech.

Szczegółowe kryteria dostępu do wsparcia w ramach działania „Ułatwianie startu młodym rolnikom” różnią się między poszczególnymi krajami. Jak wynika z danych zawartych w tabeli 3, w przypadku Polski – pomimo bardzo dużej łącznej kwoty wsparcia w ramach tego działania – przyznana premia jednostkowa jest najmniejsza spośród

Tabela 3. Kryteria dostępu do pomocy finansowej w ramach działania „Ułatwianie startu młodym rolnikom”

Table 3. Financial support availability criteria within “Setting up young farmers” measure

Kraj	Zasady dostępu
Polska	<p>O pomoc może się ubiegać osoba, która nie prowadziła dotychczas działalności rolniczej, a w szczególności nie była posiadaczem nieruchomości rolnej o powierzchni co najmniej 1 ha UR, albo prowadzi działalność rolniczą, a w szczególności stała się posiadaczem nieruchomości rolnej o powierzchni co najmniej 1 ha UR w drodze spadku lub darowizny. Pomoc nie może być przyznana po upływie 18 miesięcy od dnia rozpoczęcia prowadzenia działalności rolniczej.</p> <p>Przejmowane gospodarstwo:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) ma powierzchnię użytków rolnych nie mniejszą niż średnia w danym województwie i nie większą niż 300 ha; jeżeli średnia wojewódzka jest niższa niż średnia krajowa, to obowiązuje średnia krajowa; 2) stanowi lub będzie stanowiło własność beneficjenta lub dzierżawę (przez okres co najmniej 5 lat) z zasobu własności rolnej Skarbu Państwa lub jednostki samorządu terytorialnego; 3) spełnia standardy w zakresie higieny, ochrony środowiska i warunków utrzymania zwierząt w gospodarstwie lub dostosuje się do tych standardów w ciągu 3 lat od rozpoczęcia prowadzenia działalności rolniczej. <p>Pomoc podlega zwrotowi w całości lub części w przypadku, gdy beneficjent nie spełni zobowiązań dotyczących w szczególności prowadzenia gospodarstwa oraz ubezpieczenia w KRUS przez wymagany okres, realizacji założeń biznesplanu, uzupełnienia wykształcenia oraz dostosowania do standardów.</p> <p>Forma i wysokość pomocy finansowej: jednorazowa premia w wysokości 50 000 zł (12 808,0 euro).</p>
Czechy	<p>Wsparcie może zostać przeznaczone na inwestycje budowlane w rolnictwie (rekonstrukcje i budowa nowych budynków) na potrzeby produkcji zwierzęcej i roślinnej, w technologii produkcji rolniczej (roślinnej i zwierzęcej), inwestycje z zakresu produkcji biomasy, zakup ziemi i zakup maszyn i urządzeń.</p> <p>Wsparcie jest wypłacane w postaci dwóch płatności: pierwszej – po zaakceptowaniu wniosku, drugiej – po ocenie wdrożenia biznesplanu. W ramach działania maksymalny poziom wsparcia wynosi w latach 2007–2013 maksymalnie 40 000 euro.</p>
Węgry	<p>Młody rolnik jest zobligowany do uczestnictwa w szkoleniu organizowanym w ramach działania „Dobrowolne uczenie się i akcje informacyjne”, powiększyć przejmowane gospodarstwo do wielkości ekonomicznej powyżej 4 ESU w ciągu 5 lat oraz do prowadzenia samodzielnej działalności rolniczej przez 5 lat po otrzymaniu wsparcia.</p> <p>Wsparcie może przybierać dwie formy: bezzwrotnej pomocy na poziomie maksymalnie 40 000 euro (gdzie 90% jest płacone po otrzymaniu decyzji o przyznaniu wsparcia, a 10% – po wypełnieniu kryteriów wskazanych w biznesplanie) oraz dopłaty do odsetek z wartością kapitalizowaną 40 000 euro, jako połączenie niepowtarzalnego grantu kapitałowego i dopłat do odsetek na poziomie łącznym nieprzekraczającym 55 000 euro. Kwota wsparcia może być różnicowana pod względem wielkości gospodarstwa. Waga wsparcia odsetkowego w ogólnej kwocie wsparcia może być zwiększona w trakcie okresu programowania.</p>

Źródło: Opracowanie własne na podstawie programów rozwoju obszarów wiejskich krajów Grupy Wyszehradzkiej na lata 2007–2013.

Source: Author's elaboration based on rural areas development programs 2007–2013 of Visegrad Group countries.

wszystkich krajów Grupy Wyszehradzkiej. Co więcej, sama forma wypłaty wsparcia różni się pomiędzy państwami: jedynie w Polsce premia jest wypłacana jednorazowo po uzyskaniu decyzji o przyznaniu wsparcia, jednak w przypadku niedopełnienia przez beneficjenta określonych warunków istnieje zagrożenie jej zwrotu. Na Węgrzech i w Czechach premia jest wypłacana w dwóch transzach.

Na lata 2007–2013 we wszystkich krajach Grupy Wyszehradzkiej została natomiast wdrożona inna forma wsparcia – preferencyjna stawka rekompensaty kosztów kwalifikowanych inwestycji w ramach działania „Modernizacja gospodarstw rolnych”. Zasady uzyskania wsparcia w tej właśnie formie reguluje między innymi rozporządzenie Komisji (WE) nr 1857/2006 z dnia 15 grudnia 2006 r. Zgodnie z tym dokumentem, młodzi rolnicy mogą uzyskać 60% refundacji kosztów kwalifikowanych inwestycji realizowanej na obszarach o mniej korzystnych warunkach gospodarowania lub na obszarach wskazanych w art. 36 lit. a) ppkt i) ii) iii) rozporządzenia Rady (WE) nr 1698/2005 z dnia 20 września 2005 r. (tj. obszarach o niekorzystnych warunkach gospodarowania oraz obszarach Natura 2000) wobec 50% zwrotu kosztów, które uzyskać mogą pozostali rolnicy gospodarujący w utrudnionych warunkach.

Młodzi rolnicy gospodarujący na obszarach innych niż wskazane wyżej mogą uzyskać 50% refundacji kosztów kwalifikowanych inwestycji wobec 40%, które mogą uzyskać pozostali rolnicy.

WNIOSKI

Dokonany przegląd zastosowanych instrumentów i warunków podejmowania i prowadzenia działalności przez młodych rolników pozwala na przedstawienie następujących wniosków:

1. Rolnictwo krajów Grupy Wyszehradzkiej cechuje duże zróżnicowanie, między innymi pod względem przeciętnej wielkości gospodarstwa, udziału poszczególnych grup obszarowych gospodarstw (struktury agrarnej) czy zatrudnienia. Znacznie zróżnicowany pomiędzy krajami V4 jest również udział młodych rolników w grupie zatrudnionych w rolnictwie oraz w grupie użytkowników gospodarstw rolnych. Można zatem wnioskować, że w każdym z tych krajów uzasadnione jest stosowanie zróżnicowanych instrumentów polityki rolnej i z pewnością nie jest wskazane stosowanie jednego uniwersalnego rozwiązania w tym zakresie.

2. Przystępując do Unii Europejskiej w 2004 r., kraje Grupy Wyszehradzkiej stały się podmiotami wspólnej polityki rolnej, co dało im dostęp do nowych instrumentów wsparcia rolnictwa i rozwoju obszarów wiejskich oraz zaowocowało transferem znacznych środków finansowych do producentów rolnych i na obszary wiejskie – w tym również do młodych rolników.

3. W przyjętych do realizacji w latach 2007–2013 programach operacyjnych rozwoju obszarów wiejskich w tych krajach znalazły się różne działania wspierające, ukierunkowane na potrzeby sektora rolno-żywnościowego w danym państwie. W trzech krajach Grupy do realizacji przyjęto działanie w postaci wsparcia dla młodych rolników podejmujących działalność rolniczą po raz pierwszy, a we wszystkich czterech młodzi rolnicy otrzymali preferencyjny dostęp do działania „Modernizacja gospodarstw

rolnych”. Takie działanie jest ukierunkowane nie tylko na przyspieszenie odnowy pokoleń w sektorze rolnym poszczególnych krajów, ale również na poprawę konkurencyjności produkcji rolniczej, a przede wszystkim przyspieszenie wymiany pokoleniowej w zawodzie rolnika.

PIŚMIENNICTWO

- Baranyai Z., 2008. Role of public sector in economy of rural areas in Hungary. *Optimum Studia Ekonomiczne* nr 3 (39) 2008, Wydawnictwo Uniwersytetu w Białymstoku.
- CEJA, 2008. Installation aids for European Young Farmers, dokument elektroniczny pod adresem: http://www.ceja.be/downloads/F/Finacial%20aid/CEJA-N-009-2008_Installation%20aids.03_10_2008.pdf
- Common Declaration on young farmers by the European Parliament, Economic and Social Committee and Committee of the Regions, December 2001, Dz.U. C 262 z 18.9.2001, 153.
- Decyzja Rady z dnia 20 lutego 2006 r. w sprawie strategicznych wytycznych Wspólnoty dla rozwoju obszarów wiejskich (okres programowania 2007–2013) nr 2006/144/WE, Dz.U. L 55, s. 20 z 25.02.2006.
- Depa J., 2007. Dobry start dla młodych rolników – bezzwrotna pomoc finansowa, *Owoce Warzywa Kwiaty* nr 18/2007, 46–47.
- Dudek M., 2008. Gospodarstwa młodych rolników po akcesji do Unii Europejskiej, *Roczniki Naukowe Stowarzyszenia Ekonomistów Rolnictwa i Agrobiznesu*, tom X, zeszyt 3, 129–134.
- EUROSTAT, Farm structure in Czech Republic – 2007, *Statistics in focus*, issue 86/2008.
- EUROSTAT, Farm Structure in Poland – 2007, *Statistics in focus*, issue 50/2008.
- EUROSTAT, Farm structure in Slovakia – 2005, *Statistics in focus*, issue 7/2007.
- EUROSTAT, Farm Structure Survey in Hungary – 2007, *Statistics in focus*, issue 7/2009.
- Jaworowski P., 1993. Przejmowanie gospodarstw rodzinnych przez młodych rolników i ich wpływ na rozwój produkcji żywności, Wydawnictwo Uniwersytetu Mikołaja Kopernika, Toruń.
- Mellor J.W., 1966. *The Economics of Agricultural Development*, Cornell University Press, Ithaca New York.
- New Hungary Rural Development Programme, Budapest 2007.
- Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007–2013, Warszawa 2007.
- Przyszłość młodych rolników w ramach obecnej reformy WPR. Rezolucja Parlamentu Europejskiego z dnia 5 czerwca 2008 r. w sprawie przyszłości młodych rolników w ramach obecnej reformy WPR (2007/2194(INI)), P6_TA(2008)0258.
- Rozporządzenie Rady 1257/99/WE z dnia 17 maja 1999 roku w sprawie wsparcia rozwoju wsi przez Europejski Fundusz Orientacji i Gwarancji Rolnej (EAGGF), zmieniające i uchylające niektóre rozporządzenia.
- Rozporządzenie Rady (WE) 1698/2005 z dnia 20 września 2005 roku w sprawie wsparcia rozwoju obszarów wiejskich przez Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich (EFRROW).
- Rural Development in the European Union – Statistical and Economic Information – Report 2008, 9.
- Rural Development Programme of Czech Republic for 2007–2013. Working document. Ministerstwo Rolnictwa Republiki Czeskiej, Prague, November 2008.
- Rural Development Programme of the Slovak Republic 2007–2013.
- Sawicka J., 2004. Polityka wspierania rozwoju rolnictwa na przykładzie programów pomocy dla młodych rolników. [w:] Adamowicz M. (red.), *Rola projektów europejskich w rozwoju lokalnym i regionalnym*, Wyd. SGGW, Warszawa, 125–131.

Spychalski G., 2008. Ewolucja polityki Unii Europejskiej wobec wsi i rolnictwa w nowym okresie programowania (2007–2013). *Acta Sci. Pol. Oeconomia*, nr 7(3) 2008, 109–119.
Wytyczne Wspólnoty w sprawie pomocy państwa w sektorze rolnym i leśnym na lata 2007–2013, Dz.U. C319/01 z 27.12.2006.

CONDITIONS OF TAKING UP AGRICULTURAL ACTIVITY BY YOUNG FARMERS IN VISEGRAD GROUP COUNTRIES

Abstract. Agriculture in countries establishing Visegrad Group is definitely strongly diversified. At the moment of EU accession in 2004, these four countries: Czech Republic, Slovakia, Poland and Hungary became beneficiaries of Common Agricultural Policy (CAP) measures. In the framework of given financial support, operational programs were implemented in these countries. Their main aim is to improve the competitiveness of agriculture and support rural development. Member countries have kept some freedom to choose the measures which would be used in financial perspective 2007–2013 and as a result, the implemented regulations are different countries. Main objectives of this paper is to compare both conditions of setting-up the agricultural activity and rules of application for support co-financed from EU budget in partner countries of Visegrad Group.

Key words: young farmers, Visegrad Group, Common Agricultural Policy

Zaakceptowano do druku – Accepted for print 15.05.2009